

Злочини, пов'язані з пособництвом державі-агресорці: окремі питання розслідування

Анастасія Бершавська

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, Національний університет «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України, м. Одеса, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-7331-3138>, e-mail: Sernas103@gmail.com

Порушено питання визначення категорії «злочини, пов'язані з пособництвом державі-агресорці». Це складні для процесу розслідування злочини: через труднощі збору прямих доказів автономності діяльності злочинців, їхню мотивацію, визначення їхньої обізнаності про процес розслідування та наслідки власних дій. Багатоаспектність учинення пособництва державі-агресорці свідчить про потребу об'єднати в комплекс засоби діяльності оперативних працівників і слідчих.

Ключові слова: держава-агресорка; доказ; злочин; злочинна діяльність; пособництво; пособник; факт.

Crimes Related to Aiding an Aggressor State: Specific Issues of Investigation

Anastasia Bershavska

The materials raise the issue of defining the category of «crimes related to aiding an aggressor state», describing them as complex in the investigation process due to the difficulties of collecting direct evidence of the autonomy of the criminals' activities, their motivation, and determining their awareness of the investigation process and the consequences of their own actions. The multifaceted nature of aiding and abetting an aggressor state indicates the need to combine the means of action of operational officers and investigators into a single complex.

Keywords: aggressor state; evidence; crime; criminal activity; aiding and abetting; accomplice; fact.

Російсько-українська війна актуалізувала потребу чітко окреслити проблеми розслідування різних форм і виявів пособництва державі-агресорці. У ст. 111-2 Кримінального кодексу України (далі — *КК України*) визначено нормативні форми пособництва державі-агресорці, зокрема: 1) реалізація або підтримання рішень і/або дій держави-агресорки, збройних формувань і/або окупаційної адміністрації держави-агресорки; 2) добровільні збирання, підготовка і/або передавання ма-

теріальних ресурсів або інших активів представникам держави-агресорки, її збройним формуванням і/або окупаційній адміністрації держави-агресорки [1]. Ці дії (відповідно до позиції законодавця) є умисними і спрямованими на допомогу державі-агресорці (пособництво), збройним формуванням і/або окупаційній адміністрації держави-агресорки, учинені громадянином України, іноземцем або особою без громадянства [1]. Водночас передавання матеріальних ресурсів

незаконним збройним або воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, і/або збройним або воєнізованим формуванням держави-агресорки, і/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресоркою, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, зокрема окупаційною адміністрацією держави-агресорки, є також однією із самостійних форм «колабораційної діяльності», регламентованою в ч. 4 ст. 111-1 КК України, що, відповідно, зумовлює потребу розмежувати колабораційну діяльність у зазначеній формі та пособництво державі-агресорці, передбачене ст. 111-2 КК України [1]. Практики розв'язують це питання, посиляючись на наявність у суб'єкта злочину права на володіння матеріальними ресурсами, які він передає незаконним збройним або воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, і/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресорки. За ч. 4 ст. 111-1 КК України кваліфікують передавання тих матеріальних ресурсів, якими суб'єкт користується або володіє, а за ст. 111-2 КК України — передавання ресурсів, які не перебувають у безпосередньому володінні суб'єкта злочину [1]. Саме тому в контексті розроблення методик розслідування окремого виду злочинів, в основу розроблення яких покладено передусім діяльнісний аспект злочинності — специфіку злочинної діяльності, — є сенс послуговуватися такою терміноло-

гічною конструкцією, як *«злочини, пов'язані із пособництвом державі-агресорці»*, якою можна об'єднати нормативно визначені форми пособництва державі-агресорці й окремі форми колабораційної діяльності (зокрема, передбачені ч. 4 ст. 111-1 КК України [1]).

Пособник (як співучасник злочину) своїми діями здійснює вплив на предмети зовнішнього світу, змінює їхні якості та властивості, взаємодіє з явищами та процесами. Результатом цієї діяльності стає ініціювання певного способу дії або лінії поведінки виконавця, по суті пособництво як форма співучасті запускає певний механізм злочинної діяльності, активізує початок дії виконавця. Пособництво державі-агресорці — це автономна активна діяльність виконавця злочину, яка сама по собі може стати результатом злочинної змови або виникати автономно як відповідь на системне середовище, що сприяє формуванню деструктивних настанов і рішень, через пропаганду, інформаційне маніпулювання тощо. У цьому сенсі злочини, пов'язані із пособництвом державі-агресорці, можуть характеризуватись самостійними механізмами злочинної діяльності, оскільки остання має активний та автономний характер.

Аналіз матеріалів слідчо-судової практики допоміг конкретизувати три основні проблеми розслідування означеної категорії злочинів.

По-перше, це складність доказування спрямованості діяльності конкретної особи на допомогу державі-агресорці (пособництво), збройним

формуванням і/або окупаційній адміністрації держави-агресорки у слідчих ситуаціях, коли джерелом інформації про вчинення конкретних форм пособництва є факти медіаактивності особи. Слідчі дії, спрямовані на виявлення попередніх ознак пасивної схильності до позицій держави-агресорки, можуть стати важливими засобами доказування як конкретного факту пособництва державі-агресорці, так й загалом правопорушень у сфері національної безпеки.

По-друге, окупаційний контекст місця скоєння злочину в процесі розслідування зумовлює складність збирання достатньої доказової бази про факт добровільного пособництва державі-агресорці конкретною особою, адже залишається ризик її фізичного примушування до вчинення певних дій на тимчасово окупованих територіях. Саме тому одним із тактичних завдань у процесі розслідування пособництва державі-агресорці стає збирання інформації у відкритих інформаційних ресурсах про неодноразові факти вчинення дій, спрямованих на збирання матеріальних ресурсів, що їх надалі передають збройним формуванням і/або окупаційній адміністрації держави-агресорки.

По-третє, щодо більшості кримінальних проваджень за злочинами, пов'язаними з пособництвом державі-агресорці, здійснюють спеціальне досудове розслідування, важливим чинником якого є обізнаність підозрюваної особи про розпочате щодо неї провадження. Для набуття конкретною особою статусу підозрюва-

ної слідчий має вжити всіх можливих заходів для вручення особі письмового повідомлення про підозру. Виходячи зі змісту ч. 8 ст. 135 Кримінального процесуального кодексу України (далі — *КПК України*), повістку про виклик особи й повідомлення про підозру під час розслідування таких справ публікують у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження й на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора [2]. Особу вважають належним чином повідомленою про виклик з моменту видання друком повістки про її виклик у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження й на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора. Утім, у кримінальному процесуальному законі не конкретизовано обсяг інформації, яку слід викласти у джерелі, і мову такого викладення, що надалі дає змогу захиснику апелювати й наголошувати на порушенні прав його підзахисного.

Отже, злочини, пов'язані з пособництвом державі-агресорці, можна вважати складними у процесі розслідування через труднощі збирання прямих доказів автономності діяльності злочинців, їхню мотивацію, визначення їхньої обізнаності щодо процесу розслідування та наслідків власних дій. Багатоаспектність учинення пособництва державі-агресорці свідчить про необхідність об'єднати в комплекс засоби діяльності оперативних працівників і слідчих, спрямований на збирання достатньої для обвинувачення конкретної особи сукупності доказів.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 07.04.2025).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 07.04.2025).